

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УДК 821.161.2:82.09

DOI 10.35433/philology.1 (92).2020.6-14

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ (СИМВОЛУ) ТРИЗУБА В "ЛЕГЕНДАХ СТАРОКИЇВСЬКИХ" НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ

Ю. А. Ковальчук*

У статті досліджено міфологічні та літературні джерела, науково обґрунтовані та оповідні гіпотези щодо походження та значення символу тризуба у світовому вимірі, в українській культурі та свідомості українців, зокрема розглянуто версії походження національного символу та його значимість для ініціації українців як самобутнього народу через аналіз збірки "Легенди старокиївські" Наталени Королевої. Висвітлено погляди авторки щодо рівності українського народу поміж такими народами, як греки, римляни та ін. Цей комплекс поглядів та гіпотез, синтезованих в легендарній збірці Наталени Королевої "Легенди старокиївські", підкреслюють її погляди та переконання щодо української літератури, яку можна ставити в один ряд із провідними європейськими літературами.

Саме "Легенди старокиївські" є фокусним текстом для дослідження та аналізу важливості образу тризуба для України. Акцентовано увагу на значенні тризуба в період правління князя Володимира в Київській Русі та під час прийняття християнства.

Описано версії походження зазначеного символу саме з конфесійної позиції та міфології.

У текстах оповідного легендарного характеру ("Еклога", "Таврійська бай", "Володимирове срібло" тощо), які продукує неординарна, колоритна Наталена Королева, авторка, яка підносила українську літературу до світового рівня, часто принагідно написане виявляється на рівні інтерпретації ключовим, концептуальним.

Зроблено висновок, що за допомогою синтезу міфологічних і наукових поглядів щодо походження та символічної значимості тризуба (тризубця) для українського народу Наталена Королева достеменно підкреслила та довела істину щодо самобутності українського народу ще від доби середньовіччя.

Установлено, що в сучасний період широко визнаними є декілька теорій щодо походження українського тризуба (зокрема, національного символу – Герба України), на основі яких і ґрунтуються вчення про інтереси та підходи до визначення періоду виникнення української нації.

Ключові слова: синтез, інтерпретація тексту, рецепція, Київська Русь, християнство.

* Аспірантка III року навчання
кафедри української та зарубіжної літератур
Житомирський державний університет імені Івана Франка
rujmakjula@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1327-1358

INTERPRETATION OF THE IMAGE (SYMBOL) TRIDENT IN "LEGENDS OF THE ANCIENT KYIV" BY NATALENA KOROLEVA

Kovalchuk Yu. A.

The article investigates mythological and literary sources, scientifically substantiated and narrative hypotheses regarding the origin and symbol value of trident in the global dimension, Ukrainian culture and consciousness of Ukrainians. In particular, the versions under analysis are the origin of the national symbol and its significance for the initiation of Ukrainians as an original people through the analysis of collection of works "Legends of the Ancient Kyiv" by Natalena Koroleva. The author highlights the equality of the Ukrainian people among such peoples as Greeks, Romans, etc.. This range of views and hypotheses synthesized in the legendary collection "Legends of the Ancient Kyiv" by Natalena Koroleva, emphasizes her views and beliefs concerning Ukrainian literature which can be put on a par with the leading European literatures.

It is the "Legends of the Ancient Kyiv" that can be regarded as the focal text for research and analysis of the importance of the trident image for Ukraine. Attention is focused on the value of the trident during the reign of Volodymyr in Kievan Rus and during the adoption of Christianity.

Some versions of the origin of this symbol are described from a confessional point of view and mythology.

In the texts of the legendary narrative character ("Eclogue", "Tavria Bay", "Volodymyr's Silver", etc.), which the extraordinary, colorful Natalena Koroleva produces, the author, who raised Ukrainian literature to the world level, often the occasionally written and interpreted becomes key and conceptual.

It is concluded, that through the synthesis of mythological and scientific views on the origin and symbolic significance of the trident for the Ukrainian people, Natalena Koroleva reliably emphasized and proved the truth about the identity of the Ukrainian people since the Middle Ages. It is established, that in the modern period several theories about the origin of the Ukrainian trident are widely accepted (in particular, national symbol - the coat of arms of Ukraine, on the basis of which the doctrines of interests and approaches to determining the periodicity of the Ukrainian nation origin are based).

Key words: synthesis, interpretation of the text, reception, Kievan Rus, Christianity.

Постановка проблеми. У сучасній українській культурі збереглися знаки-символи, історія виникнення яких сягає в глибину тисячоліть. Тризуб є одним із найархаїчніших, найпоширеніших сакральних знаків людської цивілізації.

З тризубом були зображені грецький Посейдон, римський Нептун, індійські Шива та Вішну, скіфський Тагимасад. Тризуб є одним зі знаків Трійці, має п'ять різновидів, кожен із яких, зі свого боку, має безліч варіантів, що різняться переважно більшим чи меншим укладанням малюнка [3: 127].

Так склалося історично, що символ тризуба став для України одним із найважливіших знаків ідентичності нації. Існує безліч варіантів (близько 50 гіпотез походження) щодо того, як

символ потрапив на терени Київської Русі.

Ці гіпотези чітко можна поділити на декілька груп: перша – сакральна версія (дослідження про триєдність Святого Отця, Святого Сина та Святого Духа; витоки зі Святого Письма тощо); друга – міфологічна (переконавання про Першопочаток існування Землі, Води та Повітря; Народження, Життя та Смерті); третя – прийняття на Київській Русі християнства (твердження, пов'язані саме з персоналіями того часу, топологічні та символічні дослідження); четверта – тризуб як символ-ідентифікатор саме української нації.

Аналіз останніх досліджень. Великі писання: і Біблія, і Рігведа, і Тора, і Коран, й Авеста – символічні

(знакові) системи, якими зашифровані знання про Бога, Світ, Людину, зміст життя, історію, місце в ній рас і народів. У них – метафорична, алегорична форма викладу, яка приховує найглибшу семантику [8: 234].

Знак і знання – слова одного кореня. Світ – це розкрита книга, знаки її – алфавіт. Емпірична історія відштовхується від артефакту, і ми часто не бачимо сенсу в історичному процесі. Смислова, духовна історія, про яку йдеться, відштовхується від символу, намагаючись зрозуміти його значення, розшифрувати [8: 235].

До теми вивчення та дослідження щодо виникнення й "укорінення" його спочатку в Київській Русі, а згодом і в незалежній Україні (уже при М. Грушевському в 1918 році) одного з найвідоміших, найпотаємніших і водночас мало дослідженого та нерозкритого символу тризуба (інші версії – тризубця, у князів був і двозуб) зверталось сотні науковців, дослідників, істориків та археологів, культурологів і священнослужителів, етнографів і письменників. Майже в кожного з них були варіації, які можна вважати обґрунтованими. Це ті люди, які були та є безпосередньо пов'язаними з Україною, а також ті, які функціонували та функціонують за її межами.

Показовими, зокрема, є дослідження І. Бабак, В. Антофійчука, Г. Булашева, М. Карпюка, В. Семенка та ін.

У запропонованому дослідженні синтезовано погляди як науковців, так і художників слова, зокрема колоритної, неординарної у своїх поглядах та переконаннях Наталени Королевої.

Як і образ тризуба, біографія та творчість письменниці викликає вже не одне десятиріччя багато дискусій, пошуків та запитань.

Основним запитанням для всіх дослідників легендарної авторки є те, як людина-емігрант, напівіспанка-напівполячка, "не чиста" українка за

походженням змогла досягти апологію в ідентичності української нації, її народу та культури як самобутнього та висококультурного пласту всесвітньої культурної спадщини.

З огляду на це можна назвати ще чимало науковців, серед яких літературознавці В. Антофійчук, І. Голубовська, О. Мишанич, Ю. Ковалів, О. Бабишкін, М. Ільницький та ін.

Усі дослідники синтезують ґрунтовні історичні та археологічні знання Наталени Королевої з її внутрішніми переконаннями та важливістю цих переконань для України в аспекті світового культурного процесу, що й зумовлює **актуальність наукової розвідки.**

Мета статті – висвітлення переконань Наталени Королевої через осмислення одного з найважливіших символів (національних символів України) – тризуба щодо походження української нації ще з античних часів.

З цього постає для вирішення низка **завдань:**

- дослідити, яку роль відіграє періодизація та передумови виникнення символу тризуба на теренах Київської Русі;

- класифікувати інтерпретацію різних теорій, версій, гіпотез значення тризуба та віртуозний виклад їх у своєму художньому доробку Наталеною Королевою;

- висвітлити внутрішні переконання авторки щодо ініціації української нації через фокусний текст збірки оповідань "Легенди старокиївські";

- з'ясувати важливість запропонованого дослідження для літературознавчої науки періоду сер. XIX – поч. XX ст.

Виклад основного матеріалу. "Анакія, голуб Святого Духа, ворон, корона, лук зі стрілою, монограма грецька, рунічна, руська, орнамент візантійський, східний, слов'янський, панікадило, портал церковний, скіпетр, сокира, сокіл, тризуб

Посейдона, трикирій, франциска, хоругва, шолом, якір – знаєте, у кириличному алфавіті літер ненабагато більше, ніж версій про те, що воно таке: знак Великого князя стольнокиївського Володимира Святославовича [17].

Тоді минуло вже понад сторіччя від моменту, коли наприкінці XVIII ст. київські книжники звернули увагу на монети зі старовинними княжими емблемами. Відтоді розговорити Сфінкса пробувало чотири десятки героїв пера та пергамену. Але Сфінкс і далі мовчав [17].

Тризуб – набагато складніший і загадковіший знак, ніж хрест і зірка Давида. Це арійський знак Святого Духа (духовності, підтвердженої "вагомими" матеріальними факторами). Він не ознака інтелекту (такий є сувій Тора, який інакше називається знаком Мойсея, а саме знак духовної сили [8: 238].

Тризуб – це Світло, Божий знак, покликаний тільки творити добро. У християнстві тризуб символізує Святу Трійцю: Бога-Отця, Бога-Сина, Святого Духа. Після прийняття християнства на Київській Русі тризуб трактували як "Володимир і Ольга".

Усі ці погляди змогла віртуозно синтезувати на одну літературну канву Наталена Королева ще у XX ст.

Перша половина XX ст. для української літератури – це складний, насичений та суперечливий період. Письменники цієї доби й досі не всі отримали належне визнання на рідних землях, особливо ті, кому довелося емігрувати. Останнім часом зріс інтерес до історичного минулого, у літературу повертаються імена письменників, які з різних причин жили й працювали поза межами України [12: 83].

Та їхній творчий доробок становить валову частку в осмисленні значення української літератури у світовому культурному процесі.

Важливе значення для формування української культури, зокрема

української літератури, мало письменство української діаспори, якому належить великий масив творів різноманітної тематики та широкий спектр жанрів. Попри те, що твори писали за межами України і в державі вони практично були забуті або не визнані, вони є питомо українськими, повноцінно відбивають самобутні риси ментальності нації [6: 39].

До таких письменників-емігрантів належить Наталена Королева – неординарна особистість зі своїм індивідуальним світобаченням, яка піднесла українську літературу до європейського рівня та зібрала навколо своєї постаті низку протиріч щодо її походження як митця слова, та попри це оновила багато літературних жанрів, зокрема літературну легенду, інтерпретувавши міфологічні та літературні джерела у створенні "авторської моделі" свого прозового доробку, зокрема в циклі оповідань "Легенди старокиївські". Авторку надихало бажання поринути у світ прекрасного, світ фантазії, уникнути реалій жорстокості [6: 41].

Наталена Королева ставила за провідний принцип творення власного світобачення саме інтертекстуальні вкраплення у свій творчий доробок.

Усю творчість Наталени Королеви можна поділити на декілька груп: автобіографічні твори, сакральної тематики та інтертекстуалізація, інтерпретація інших художніх творів (П. Білоус) у власний "мікрокосмос", "дивосвіт" (О. Мишанич) через власну авторську модель (Н. Астрахан).

Вінцем такого синтезу є її збірка оповідань "Легенди старокиївські" (25 легенд-оповідань), яку теж, зі свого боку, дослідники поділяють на три тематичні цикли: скитський, грецький та періоду Київської Русі.

Чітко розмежувати це неможливо, адже Наталена Королева трансформувала багато міфологічних та літературних джерел на літературну

канву, пронизавши всю творчість однією ідеєю про самотність українського народу. Відправним пунктом для цього вона завжди вважала прийняття християнства на Київській Русі князем Володимиром.

Опрацьовуючи історичні та біблійні теми, письменниця свідомо обходила теми української історії, але намагалася бодай якимись невидимими гранями пов'язати світ стародавніх Скіфії, Русі та України зі світом античності й середньовіччя. Вона обновила деякі прозові жанри в українській літературі: довела до класичної віртуозності жанр історичної повісті, розкувала жанр літературної легенди, вдало поєднавши язичницький, античний, скіфський і староруський світи з біблійним, християнським. У традиційний стиль та образну мову української прози влився свіжий струмінь європейського письма. Лексика, фразеологія, точність образу й вислову, навіть синтаксичні конструкції речень відрізняють її художній текст від суто українського [12: 84].

Наталена Королева знайшла в українській літературі свій індивідуальний художній світ, для якого характерний симбіоз східної та західної культур, язичництва й християнства, синтез романського, арабського, греко-римського, візантійського та слов'янського стилів. Як учений-археолог, ерудит, людина новітньої європейської культури, Наталена Королева, пишучи твори на світові теми, зовсім не переслідувала пізнавальних і популяризаторських цілей. У центрі її уваги — людина, її духовний світ. Герої творів письменниці — люди непересічні, біблійні, античні й міфологічні постаті, лицарі, винахідники, яких об'єднує жадоба знань, пошук істини, утвердження високих ідеалів загального добра, братерства й любові. За зовнішньою оболонкою світових тем творів Наталени Королевої ми повинні побачити саме це, основне, що є наслідком болісних шукань письменниці, виявом її високого

благородства, чистоти й шляхетності [10: 69].

Увагу авторки постійно приваблювала тема християнства не тільки як письменницю, а і як історика та археолога. Зокрема, у відомій збірці "Легенди старокиївські", де вирує синтез різних культур, світобачень та вірувань, тема християнства й образ князя Володимира Великого є ключовими.

Щодо прийняття християнства, то Наталена Королева констатує факти й інших історичних постатей – Аскольда та Діра, княгині Ольги ("Гостина"), Костянтина, його матері Олени та ін.: *"Скит вловлює чужі й чудернацькі для його вуха наймення Аскольда і Діра, потім – Ігоря. А про них пише ... і коли хто хотів хреститись, не боронили йому. А тільки глузували... Хм... "Хреститись"... Чи це ж не означає саме отого, щоб стати милосердним?" ("Опойний дим")* [13: 16].

У збірці авторка неодноразово зверталася до образу Володимира Великого, зокрема до прийняття ним християнства та відмови від язичництва.

Із двадцяти п'яти оповідань збірки у вісьмох згадується постать князя Володимира. У кожній згадці – авторська ремінісценція на конкретну історичну подію. Та константою є те, що рішення про прийняття християнства на Русі князем було виважене, обдумане, не одну ніч "перехвильоване" та правильне. Хвилювалася не тільки знать, але й звичайний люд, адже тяжко і страшно було "зрадити" Перуна: *"У воду наузника! Геть з чарівником! Най за богом своїм іде! І тіло Перунового жерця стрімголов полетіло з кручі... Бойовий настрої, як вогонь, зруйнувавши, що було можна, впав, вибрижуючи іскрами питання: "А чи ж не помститься Перун?" ("Перунове прокляття")* [13: 193]; *"Тім заливає очі гребцям княжих Володимирових кораблів. Втома тяжить оловом на їхні м'язи. Однаково відважна в боях з ворогом чи*

з розбурханим морем, міцна дружина тривожно вдивляється в обрії: такі омертвлені млавою дні віщують землетрус або злу хуртовину. І не в одній чубатій голові, посивілій в боях, мевою кружляє думка: чи ж гаразд надумав наш князь – хреститись у віру грецьку? Чи ж не в лиху годину вирікся старих богів, я все водили його до перемог? Що, як помститься за зраду ясний Перун?... Чи ж гаразд чинить наш князь? Чи ж гаразд?" ("Володимирове срібло") [13: 45].

Але своїми вчинками, перемогами, мудрими переконаннями князь заручився підтримкою русичів. Вони йому вірили й довіряли, бо ж вважали князя Володимира Великим за його добрі діла – від будування церков до справедливості в буденних справах.

Очевидно, бачимо й прихильність Наталени Королевої до Володимира як до історичної постаті, як до мудрого князя та повелителя могутньої держави, як до завойовника, і не тільки інших земель, а й жіночих сердець: "Прудкіше за вихора-бурю впав на Рогволда київський князь Володимир. Вдарив грізніший, як громи небесні. Не на хвилях-бо морських, – сухоніж, на твердій землі довелось битися вікінгові" ("Стугна"); як до люблячого і справедливого батька: "Спустили голови бояре. Не сміють на князя Володимира очей піднести. Розумом-бо бажають, щоб розказ княжий біді-горю кінець поклав. Таж серце каже: Як бажати, щоб бажати, щоб батько власну доньку на смерть виправив? А Володимир схилився чолом на руку. Вуса кусає. На скроні жила б'ється, кров'ю чорною наливається" ("Кирило Кожум'яка") [13: 209].

Повернемося до інтерпретації авторкою символу тризуба в оповіданнях-легендах "Таврійська бай". Откуда есть пошла...", "Володимирове срібло" тощо.

Історію тризуба в літературі, як правило, подають за такою схемою: його коріння йде з Атлантиди (від

Посейдона, її верховного покровителя), потім він переходить у спадок до Єгипту, античного світу, скіфів і, нарешті, до київського князя Володимира [8: 239].

Проте знак тризуба не був і не міг бути в Єгипті, адже останнім оплотом загиблої атлантичної цивілізації був архіпелаг Посейдонія, покровитель якого – Посейдон із тризубом. Про це чітко говорив Платон.

Такі самі переконання чітко простежуються у творчості Наталени Королевої, адже авторка саме прийняття християнства пов'язувала з новим еволюційним етапом для українців, їхньої ініціації та очищення: "Обернувся до печери, де спали молодята, як і шлюбний дарунок заткнув у землях у головах у Боризеса свій тризуб. Від тих часів володарі з берегів Евскіну на знак "права водного й степового" давали володарям, собі підлеглим, що їм звіряли владу, срібний тризуб" ("Таврійська бай") [13: 39]; "І неначе не чув домовлять князь, але в очах Пана виразно читав: "Так, ми розуміємо один одного! Були ми обоє щирі в поганстві, щирі й лишимось і в зміні серця! В дусу був переконаний князь: не візантійські монахи, а Пан аркадійський навернув його до правої віри Христової. Коли йому й старовірі боги служать, то князеві сторони Гіперборейського й поготів слід вірно служити. А срібним таврійським тризубом розказав Володимир, на взірць "лабарума" Констянтинової короги, прикрасити свій княжий стяг – прапор" [13: 58].

Помилковим є твердження, що тризуб має стосунок до тризуба античного Нептуна, адже весь античний світ був під впливом Єгипту. Тризуб Нептуна – це звичайне знаряддя праці, вила, знаряддя для покарання та ловлі живності й не більше, ніякої духовності в ньому зашифровано не було.

Такою самою помилкою є й віднесення цього символу до тризуба

водяника, повелителя озер та боліт у слов'янській міфології.

Авторка вклала в символ тризуба новий етап, просвітління народу, чистоту та добродієність і не асоціювала з предметом помсти чи покарання. Глибокий сенс тризуба Посейдона зберегли арійці, потім він поширився на країну Куш, Тибет, Персію, Індію, Скіфію та Київську Русь. Це добре простежувала й Наталена Королева, перебуваючи неодноразово на археологічних розкопках пам'яток Київської Русі.

Наші священні тексти стверджують, що Посейдон був батьком людей і богів, Творцем, Охоронцем і Руїнівником світу.

Усе соціально-політичне життя Київської Русі з часів Володимира, а згодом й України йшло під знаком тризуба, і не лише у формальному, але й у реальному плані [8: 240].

Більшість людей сприймає вчення про Бога, священні Письмена як міфи, легенди або ж як те, що існує насправді, проте віддалено, за певними "завісами потойбічності". До них необхідно підходити, як до Великої Науки про Життя. Тоді надається усвідомлення природи Світобудови, її Законів, Правил буття.

Українська назва нашого герба – "Трисуття". Насправді цей символ мав у народів і племен різні найменування. У кожній із них сконцентровано глибоке сакральне значення. В Україні найбільш уживаною й конкретизованою була назва Трисуття. Трисуття є символом тріольності буття (де перебуває Божественне начало, боротьба дуальних сил припиняється, усе наповнюється безперечною Любов'ю і встановлюється добро як гармонія співжиття всіх форм буття) [9: 33].

Наталена Королева, чітко розуміючи велике значення числа "3" для давніх слов'ян, синтезувала твердження про чистоту, добро й любов у триєдину мету. Саме в оповіданні "Таврійська бай" та "Володимирове срібло" простежуються ці переконання.

Прийняття християнства та хрещення русичів для князя Володимира було обдуманим та колосально важливим. Саме відтоді "Світло" заповнило душі людей.

Український етнос формувався впродовж багатьох століть за надзвичайно складних, мінливих умов. Його теренами проходило багато міграційних потоків, серед них й етап "великого переселення народів". Тут стикалися різні соціально-культурні системи, зокрема й релігійні – найбільш дражливі й вибухові доволі тривалий час. З огляду на ці обставини в менталітет, звичаї, особливості побуту, конструкції житла, форми сім'ї тощо увійшли норми прав – звичаєвого та державного [16: 1], де завжди правлять Святий Отець, Святий Син і Святий Дух.

Київський художник і поет, автор фантастичних творчо-філософських теорій Волхв Слововежа на початку 90-х років минулого століття припустив, що тризуб як знак Посейдона – символ шлюбного єднання небесного чоловічого начала з жіночим началом землі. Недаремно Наталена Королева в оповіданнях попередньо дарунку Посейдона свого тризуба Володимирі змальовує події взяття в жони Анни Володимиром (це теж є початком нового етапу для Русичів: возз'єднання не тільки через віру з іншим народом, а й через родинні зв'язки, продовження славного роду Рюриковичів).

На землях Київської Русі тризуб (у князів був і двозуб) існував спочатку як родовий знак, потім – символ власності. За часів Володимира Святого в X ст. тризуб став символом держави, пізніше видний на монетах, цеглі Десятинної церкви [16: 66].

До прийняття християнства, введеного Володимиром Святим, слов'янські племена були язичниками, які поклонялися багатьом богам: Перуну, Хорсу, Даждьбогу, Стрибогу, Симарглу, Мокоші та ін.

За літописними даними Прокопія Кесарійського та Гельмольда, древні

слов'яни знали й верховне божество, бога богів – Вседержителя. Про нього згадує в "Повісті врем'яних літ" і Нестор. Слов'яни його називали Великим богом, Старим богом або Прабогом.

У слов'янській міфології в ролі верховного божества виступали декілька богів, але найдревнішим був Сокіл, який був одночасно й Першоптахом, і Першобогом. Надалі він переродився в Рода, довгий час вважався в древніх слов'ян Першобогом. Саме з Соколом-Родом пов'язано багато гіпотез, міфів та легенд про княжий знак Рюриковичів, зокрема тризуб Володимира Великого.

Наталена Королева часто попри науковий дисонанс вводить в оповідання образ сокола ("і закружляв сокіл над морем"), адже сокіл – то степовий птах, але тут він відіграє ініціувальну символічну роль для українців (особливість, неординарність, могутність та далекоглядність нашого народу), поєднуючи могутність Землі, Води й Повітря воедино.

Висновки. З цих переконань авторки можна стверджувати, що саме сокіл зображено на родовому тризубі Володимира (за деякими версіями – атакуючи, за іншими – піднімаючись догори). Сокіл – один з усіх видів птахів, які можуть змінювати положення тіла та крил у польоті. Сокіл – унікальний у всьому, навіть у заволодінні здобичі, що є дуже символічно щодо роду Рюриковичів та князя Володимира. Саме на сокола ми натрапляємо і в "Слові о полку Ігоревім", у "Повісті врем'яних літ" тощо.

Безперечно, християнство зруйнувало давню систему вищої міфології, орієнтовану на рівень богів та їхніх культів. Сьогодні про неї залишилися тільки нечисленні скупі згадки, окремі з яких до того ж викликають сумніви.

Але провідним переконанням будь-якого дослідника української нації, зокрема й Наталени Королевої, є те,

що тризуб для українського народу та України й донині є початком, продовженням і майбуттям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Антофійчук Володимир. Євангельський контекст у творчості Наталени Королевої. *Слово і час*. 2000. № 8. С. 36 – 45.
2. Астрахан Н. Буття літературного твору: аналітичне та інтерпретаційне моделювання: монографія. К.: Академвидав, 2014. 432 с.
3. Бабак І. Історичне значення тризуба як символу України. *Етнічна історія народів Європи*. 2008. Вип. 27. С. 127 – 129.
4. Білоус П. В. Інтерпретація літературного твору. Житомир, 2012. 140 с.
5. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування. К.: Довіра, 1993. 414 с.
6. Голубовськ І. Виплекані мрією і любов'ю. *Слово і час*. 2002. № 11. С. 41 – 45
7. Дей О. Легенди та перекази. К.: Наукова думка, 1985. С. 13.
8. Канигін Ю. Шлях аріїв: Україна в духовній історії людства: Роман-есе. К.: А. С. К., 2004. 528 с.
9. Карпюк М. Початок Нового Еволюційного циклу. Рівне, 2020. 34 с.
10. Ковалів Юрій. Літературні силуети. *Слово і час*. 2019. № 2. С. 69 – 84.
11. Мишанич О. Дивосвіти Наталени Королевої. *Королева Н. Предок*. К., 1991. 651 с.
12. Мишанич О. Повернення. К.: АТ "Обереги", 1997. 336 с.
13. Наталена Королева. Легенди старокиївські. К.: Школа, 2006. 256 с.
14. Повість врем'яних літ / Худ.-оформлювач А. С. Ленчик. Харків: Фоліо, 2005. 317 с.
15. Рюриковичи і Романови: князья, цари, імператоры / сост.

И. Левашова. Донецк: ООО "Глория Трейд", 2012. 384 с.

16. Семенко В. Хто такі українці? Що таке Україна? Х.: ВД "ШКОЛА", 2010. 160 с.

17. Зінченко. О. Таємниця княжого тризуба. Що символізує наш герб? URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2010/10/18/578/> (дата звернення: 22.10.2020).

REFERENCES

(TRANSLATED&TRANSLITERATED)

1. Antofiichuk Volodymyr (2000). Yevanhelskyi kontekst u tvorchosti Nataleny Korolevoi [Evangelical context in the work of Nataleny Korolevoi]. *Slovo i chas*. № 8. S. 36-45. [in Ukrainian].

2. Astrakhan N. (2014). Buttia literaturnoho tvorcu: analitychne ta interpretatsiine modeliuвання: monohrafiia [The existence of a literary work: analytical and interpretive modeling: a monograph]. K.: Akademvydav. 432 s. [in Ukrainian].

3. Babak I. (2008). Istorychne znachennia tryzuba yak symbolu Ukrainy [The historical significance of the trident as a symbol of Ukraine]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*. Vyp. 27. S. 127-129. [in Ukrainian].

4. Bilous P. V. (2012). Interpretatsiia literaturnoho tvorcu [Interpretation of a literary work]. Zhytomyr. 140 s. [in Ukrainian].

5. Bulashev H. (1993). Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh: Kosmohonichni ukrainski narodni pohliady ta viruvannia. [Ukrainian people in their legends, religious views and beliefs: Cosmogonic Ukrainian folk views and beliefs]. K.: Dovira. 414 s. [in Ukrainian].

6. Holubovska I. (2002). Vyplekani mriieiu i liuboviu [Nurtured by dream and love]. *Slovo i chas*. № 11. S. 41-45. [in Ukrainian].

7. Dei O. (1985). Lehendy ta perekazy [Legends and legends]. K.: Naukova dumka. S. 13. [in Ukrainian].

8. Kanyhin Yu. (2004). Shliakh ariiv: Ukraina v dukhovnii istorii liudstva: Roman-ese. [The Way of the Aryans: Ukraine in the Spiritual History of Mankind: A Novel-Essay]. K.: A. S. K. 528 s. [in Ukrainian].

9. Karpiuk M. (2020). Pochatok Novoho Evoliutsiinoho tsyклу. [The beginning of a new evolutionary cycle]. Rivne. 34 s. [in Ukrainian].

10. Kovaliv Yurii (2019). Literaturni syluety. [Literary silhouettes]. *Slovo i chas*. № 2. S. 69-84. [in Ukrainian].

11. Myshanych O. (1991). Dyvosvity Nataleny Korolevoi [Miracle Nataleny Korolevoi]. K. 651 s. [in Ukrainian].

12. Myshanych O. (1997). Povnennia [Return] K.: AT "Oberehy". 1997. 336 s. [in Ukrainian].

13. Natalena Koroleva (2006). Lehendy starokyivski [Queen. Legends of Old Kiev]. K.: Shkola. 256 s. [in Ukrainian].

14. Povist vremianykh lit [A Tale of Bygone Years] / Khud.-oformliuvach A. S. Lenchyk (2005). Kharkiv: Folio. 317 s. [in Ukrainian].

15. Riurykovychy u Romanovy: kniazia, tsary, ymperatory [Rurikovich and Romanov: princes, tsars, emperors] (2012) / sost. Y. Levashova. Donetsk: ООО "Hloryia Treid". 384 s. [in Ukrainian].

16. Semenکو V. (2010). Khto taki ukraintsi? Shcho take Ukraina? [Who are the Ukrainians? What is Ukraine?]. Kh.: VD "ShKOLA". 160 s. [in Ukrainian].

17. Zinchenko. O. Taiemnytsia kniazhoho tryzuba. Shcho symbolizuie nash herb? [The secret of the prince's trident. What does our coat of arms symbolize?]. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2010/10/18/578/> (data zvernennya: 22.10.2020). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 15 жовтня 2020
Схвалено до друку: 27 листопада 2020